

Pojęcie konceptualizacji w świetle logicznego błędu hipostazy

Kognitywistyka, interdyscyplinarna nauka zajmująca się obserwacją i analizą działania ludzkiego umysłu, zwłaszcza w dziedzinie poznawania i interpretowania świata, obejmuje także językoznawstwo kognitywne, którego jednym z założeń jest istnienie abstrakcyjnej przestrzeni umysłowej (ang. *mental space*), pozwalającej na wyjaśnienie wielu zjawisk, w tym głównie językowych (Evans 2009; Langacker 2009; Tabakowska 1999 i in.). Rekonstrukcja takiej przestrzeni mentalnej tworzącej skomplikowaną sieć składających się na nią mniejszych podprzestrzeni jest niczym innym jak analizą sposobów, w jaki człowiek myśli o otaczającym go świecie, w jaki go poznaje i porządkuje. Metodologia stosowana w językoznawstwie kognitywnym musi więc opierać się na pewnych hipotezach dotyczących kształtu języka myśli i jego związku z językiem naturalnym (por. Grodziński 1978).

Związek ten ma według kognitywistów określony kierunek - od języka do myśli, zależnej od tego, jak użytkownicy danego języka ujmują w słowach zjawiska otaczającej rzeczywistości. A ujmują je w określony sposób w wyniku konceptualizacji pojęć mających swój wykładnik językowy i dzięki procesom poznawczym człowieka łączonych z innymi pojęciami również obecnymi w języku. Pojęcie konceptualizacji jako jedno z podstawowych w językoznawstwie kognitywnym jest więc ściśle związane ze znaczeniem (Langacker 2009, Tabakowska 1995), w którego ustalaniu ważną rolę odgrywa z kolei metafora pojęciowa (Jakoff, Johnson 1988). W rezultacie jej zastosowania autorzy wielu prac opisują językowy obraz świata (JOS) za pomocą serii metafor stanowiących połączenie łącznikiem TO domen docelowej i źródłowej, np. SPÓR TO WOJNA, MIŁOŚĆ TO CHOROBA.

W referacie zostanie podważona teza, jakoby użytkownicy języka odbierali świat w taki sposób, jak to wynika z jego rekonstrukcji przeprowadzonej metodami językoznawstwa kognitywnego (por. m.in. Grzegorzyczkowa 1990; Pajdzińska, Tokarski 1996; Bartmiński 2001, 2015). Potwierdzeniem będą wyniki badań ankietowych, które zostaną przedstawione w referacie. Świadczą one o traktowaniu metafory pojęciowej przez użytkowników języka jako katachrezy obecnej w języku naturalnym, pojawiającej się natomiast w języku myśli co najwyżej jako błąd hipostazy (Kotarbiński 1952, 1986). Za rodzaj zabawy z hipostazą można zatem uznać stosowaną w licznych pracach na temat JOS demetaforyzację katachrez i sprowadzanie nieuniknione w nich znaczenia metaforycznego do dosłownego. Zabawa taka jest często traktowana przez badaczy JOS jako podstawa zawartej w języku interpretacji rzeczywistości, dającej się ująć w postaci zespołu sądów o świecie, ludziach, rzeczach i zdarzeniach.

Bibliografia

- Bartmiński J., 2001, *O językowym obrazie świata Polaków końca XX wieku*, [w:] *Polszczyzna XX wieku. Ewolucja i perspektywy rozwoju*, red. S. Dubisz i S. Gajda, Warszawa, s. 27-53.
- Bartmiński J., 2015, *Perspektywa semazjologiczna i onomazjologiczna w badaniach językowego obrazu świata*, „Poradnik Językowy” 2015, nr 1, s. 14-29.
- Evans V., 2009, *Leksykon językoznawstwa kognitywnego*, Kraków.
- Grodziński E., 1978, *Monizm a dualizm. Z dziejów refleksji filozoficznej nad myśleniem i mową*, Wrocław.
- Grzegorzyczkowa 1990, *Pojęcie językowego obrazu świata*, [w:] *Językowy obraz świata*, red. Jerzy Bartmiński, Lublin, UMCS, s.41-49.
- Kotarbiński T., 1986, *Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk*, Warszawa.
- Kotarbiński T., 1952, *Humanistyka bez hipostaz*, „Myśl Filozoficzna”, nr 1, s. 257-270.
- Lakoff G., Johnson M., 2010, *Metafory w naszym życiu*, Warszawa.
- Langacker R., 2009, *Gramatyka kognitywna*, Kraków.
- Pajdzińska A., Tokarski R., 1996, *Językowy obraz świata - konwencja i kreacja*, „Pamiętnik Literacki” z. 4, s. 143-158.
- Tabakowska E., (1999), *Gramatyka i obrazowanie. Wprowadzenie do językoznawstwa kognitywnego*, Kraków.